

**СЕКЦІЯ
СІМЕЙНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ
ПРИВАТНЕ ПРАВО**

Національного університету «Одеська юридична академія»

**ІНСТИТУТ СУБСИДІАРНОГО ЗАСТОСУВАННЯ
НОРМ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
В СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ**

В приватноправовій сфері інститут субсидіарного застосування норм законодавства є оперативним засобом подолання прогалин в законодавстві.

На особливу увагу заслуговує механізм реалізації субсидіарного застосування норм цивільного законодавства до сімейних відносин, оскільки цивільне та сімейне право є близькими один до одного, суміжними галузями права, наділенні спільними ознаками.

Нетиповість правозастосовчої техніки при прогалинах в законодавстві полягає в тому, що в системі сімейного права відсутня правова норма, яка регулює те або інше відношення, але спірна ситуація повинна бути вирішена за допомогою субсидіарного застосування норм цивільного законодавства. Досить цікавим є міркування А.Г. Певзнера з цього приводу. Так, автор дійшов висновку, що специфічною особливістю цивільно-правового регулювання є не регламентація конкретних відносин правовими нормами, а захищеність цих відносин. Цивільне право не знає замкнутого кола правових інститутів, а судовому захисту підлягають відносини, які прямо не передбачені нормами законодавства, зокрема Цивільним кодексом України (далі — ЦК України)[1, с. 9-11].

Питання можливості субсидіарного застосування норм цивільного законодавства до сімейних відносин довгий час залишається предметом дискусій у юридичній літературі. Більшість авторів, які наголошують на позиції існування сімейного права, як самостійної галузі права, припускають, що застосування норм цивільного

законодавства до сімейних відносин має субсидіарний характер [2, с. 16]. Прихильники визнання сімейного права підгалуззю цивільного права пропонують розглядати співвідношення цивільного і сімейного права як співвідношення загальних і спеціальних норм [3, с. 9-10].

Застосування механізму субсидіарного застосування норм цивільного законодавства допускається з метою врегулювання сімейних відносин. Ст. 8 Сімейного кодексу України (далі — СК України) виходить із загального правила про допустимість субсидіарного застосування норм цивільного законодавства до сімейних відносин, якщо таке застосування не суперечить суті сімейних відносин. Сутність сімейних відносин, яке в деяких випадках може перешкоджати застосуванню до них норм цивільного законодавства, полягає в побудові сімейних відносин на почуттях взаємного кохання та поваги, взаємодопомоги і відповідальності перед сім'єю всіх її членів.

Прикладами санкціонованого субсидіарного застосування норм цивільного законодавства до сімейних відносин, крім ст. 8 СК України є наступні положення сімейного законодавства:

1. строки, встановлені у СК України, обчислюються відповідно до ЦК України (ст. 12 СК України);

2. до вимог, що впливають із сімейних відносин, позовна давність не застосовується, крім випадків, передбачених ч. 2 ст. 72, ч. 2 ст. 129, ч. 3 ст. 138, ч. 3 ст. 139 СК України. У даному випадку, позовна давність застосовується судом відповідно до ЦК України, якщо інше не передбачено СК України (ст. 20 СК України);

3. розірвання шлюбу не припиняє права спільної сумісної власності на майно, набуте за час шлюбу. Розпоряджання майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності, після розірвання шлюбу здійснюється співвласниками виключно за взаємною згодою, відповідно до ЦК України (ст. 68 СК України).

СК України допускає практично необмежене застосування цивільного законодавства до сімейних відносин. Підставою для такого застосування є відсутність норм сімейного законодавства, що регулюють відносини між членами сім'ї, і наявність норм цивільного законодавства, що регулюють дані відносини. Крім того, необхідно, щоб застосування норм цивільного законодавства не суперечило суті сімейних відносин. Таке обмеження пов'язане з тим, що сімейні відносини в ряді випадків володіють у порівнянні з цивільними певною специфікою. Наприклад, в протиріччя з сутністю сімейних відносин може вступити застосування до них норм цивільного законодавства, що регулюють оплатні ринкові відносини.

Так, при застосуванні заходів відповідальності за прострочення сплати аліментів особі, яка отримує аліменти, стягуються збитки у формі неустойки (пені), розміром 1% від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення. Сімейне законодавство не містить поняття збитків, неустойки (пені). Отже, виникає необхідність звернення до 22, 624 ЦК України. Однак застосування правил цивільного законодавства про повне відшкодування шкоди, включаючи упушену вигоду, суперечить природі суті аліментного зобов'язання. Аліментні платежі призначені для забезпечення їх отримувача засобами до існування, а не для отримання прибутку, отже, доходи не одержані особою, яка має право на аліменти, в результаті прострочення їх сплати (упущена вигода) не підлягають відшкодуванню.

Грунтуючись на даній основі можна дійти висновку про регулювання сімейним законодавством лише спеціальних рис сімейних відносин, у тій же частині, в який сімейні правовідносини не мають специфіки, вони повинні регулюватися нормами цивільного законодавства.

Для повного і адекватного дослідження субсидіарного застосування норм цивільного законодавства до сімейних відносин необхідно провести аналіз наступних питань: застосування цивільного законодавства при здійсненні подружжям права власності, право спільної та особистої приватної власності, застосування цивільного законодавства до договірних сімейних відносин, застосування окремих цивілістичних правових інститутів в сімейному праві України.

Література:

1. Певзнер А.Г. Понятие гражданского правоотношения и некоторые вопросы теории субъективных гражданских прав / А.Г. Певзнер // Ученые записки ВЮЗИ : Вопросы гражданского права. — М. : РИО ВЮЗИ, 1958. — Вып. 5. — С. 3-34.
2. Манаев К.И. Семейно-имущественные правоотношения в СССР: Автореф. дисс... докт. юрид. наук. — Баку, 1973. — 32 с.
3. Комментарий к Семейному кодексу РФ / Под ред. П.В. Крашенинникова, П.И. Седугина. — М.: Юристъ, 1997. — 384 с.